

I. Aščić, M. Binički*

ČIMBENICI SIGURNOSTI I ZAŠTITE U POŠTANSKOM PROMETU

UDK 331.45/48:656.8
PRIMLJENO: 6.3.2010.
PRIHVAĆENO: 22.4.2010.

SAŽETAK: Sigurnost i zaštita poštanskih pošiljaka, objekata, opreme, ali i radnika koji neposredno sudjeluju u složenom poštanskom procesu (prijam, prijenos i uručenje pošiljaka) predstavlja ključni čimbenik u konkurentnosti poštanskih, kurirskih i drugih poduzeća koja se bave dostavom pošiljaka. U vremenu uporabe različitih supstituta u prijenosu poruka i roba, sigurnost i zaštita je od presudne važnosti u izboru operatera za milijarde svakodnevnih pošiljatelja. Iz toga razloga, poštanske uprave, ali i druga poduzeća iz poštanskog sektora moraju ulagati velika novčana sredstva. No, rezultati koji iz toga proizlaze zasigurno su ključni čimbenik uspjeha.

U radu su obrađeni problemi sigurnosti i zaštite u poštanskom prometu s ciljem da se utvrdi stanje i pronađu najprimjerenija rješenja za njihovo unapređenje i poboljšanje. Identificirani su problemi u vezi sa sigurnošću i zaštitom koji se pojavljuju u prijevozu poštanskih pošiljaka u svim prometnim granama (cestovni, željeznički, pomorski i zračni promet). Problematika sigurnosti i zaštite u ovoj prometnoj grani je aktualna i djelomično obrađena u domaćoj literaturi, tako da postoje znatne potrebe za daljnjim stručnim istraživanjem.

Vrlo važnu ulogu u provođenju programa sigurnosti i zaštite ima i Svjetska poštanska unija (UPU), specijalizirana agencija Ujedinjenih naroda i krovna organizacija za 191 poštansku upravu iz cijeloga svijeta. Ona je u sklopu Vijeća za poštanska pitanja (POC) osnovala Grupnu za poštansku sigurnost (PSG) koja svojim programima sigurnosti povećava konkurentnost na svjetskom poštanskom tržištu primjenom učinkovitih sigurnosnih mjera povezujući se s važnijim međunarodnim institucijama, poput INTERPOL-a, Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), Međunarodne organizacije UN-a za kontrolu raspačavanja droga (UNIDCP) i dr.

Ključne riječi: sigurnost, zaštita, pošiljke, radnici, Svjetska poštanska unija, prometna infrastruktura

UVOD

Više od pet milijuna radnika zaposlenih u 191 nacionalnom poštanskom operateru, 600 tisuća poštanskih objekata i oko milijun vozila, uključujući i tisuće drugih privatnih poštanskih operatera s njihovim ljudskim resursima i infrastrukturom, postali su meta organiziranog krimi-

nala. Novac i vrijednosnice osnovni su motivi napada na poštanska vozila i poštanske urede, a samim time i na radnike koji vrlo često završavaju s tragičnim posljedicama. Niz slučajeva «pismo-bomba», smrtonosni otrov u pošiljkama – antraks postavljaju nove zahtjeve za sigurnosnim i zaštitnim mjerama, posebice u zračnom prijevozu gdje se pošiljke prevoze i u putničkim zrakoplovima.

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, u razdoblju od 2001. do 2008. godi-

*Ivo Aščić, dipl. ing., mr. Marijan Binički, HP-Hrvatska pošta d.d., Jurišićeva 13, 10000 Zagreb.

ne dogodilo se čak 208 razbojstava na imovinu i radnike hrvatskog nacionalnog poštanskog operatera s materijalnom štetom većom od 16 milijuna kuna. Manje od polovice od ukupnog broja razbojništava je tek razriješena. Prema nekim istraživanjima napade na poštanske objekte u 80% slučajeva izvršili su «amateri», ljudi bez osnovne životne egzistencije ili ovisnici o drogi. Ostalih 20% odnosi se na organizirane skupine čiji pripadnici dolaze iz više država.

Moderno organizirana poštanska služba koja podrazumijeva javnost usluga (prijenos pošiljaka dostupan svima), redovitost (tzv. poštahod ima određeni smjer i vrijeme kretanja) i pouzdanost od iznimne je nacionalne važnosti. Sukladno Zakonu o poštanskim uslugama obavljanje univerzalnih usluga od interesa je za Republiku Hrvatsku, odnosno korisnicima poštanskih usluga na cijelom području RH moraju se osigurati univerzalne poštanske usluge pod jednakim uvjetima, a davatelj poštanskih usluga može uslugu prekinuti jedino u slučaju više sile.

POŠTANSKI OBJEKTI I LJUDI

Iskustva i postojeća stručna literatura pokazuju da ne postoje najbolji, a time i univerzalni uređaji za zaštitu poštanskih objekata i ljudi koji bi bio takav da se može posvuda i za sve primijeniti. Međutim, postoje suvremeni koncepti i uređaji zaštite koji mogu svesti ugrožavanja na najmanju moguću mjeru, ali se ta ugrožavanja i štete kao posljedica ugrožavanja nikad ne mogu svesti na apsolutnu nulu. S obzirom na internu i eksternu prijetnju, glavna zadaća uređaja za osiguranje poštanskih objekata je da sačuva korisnikov objekt. Problemi sigurnosti tehničke zaštite objekata, odnosno njegove najvažnije odredbe definirane su Pravilnikom o uvjetima i načinu prosudbe tehničke zaštite:

1. Sustavi za fizičko sprečavanje nedopuštenog pristupa objektu:

- specijalne ograde, rampe, barikade, protuprovalna vrata i drugi mehanički ili elektromehanički sustavi zaštite kojima rukuje ovlaštena ili odgovorna osoba;

- sve vrste brava sa serijskim brojem ili kodom;
- specijalno građene konstrukcije;
- neprobojna stakla i slične konstrukcije;
- oprema za pohranu i čuvanje predmeta i dokumenata (kase i trezori);

2. Elektronički sigurnosni sustavi koji omogućavaju učinkovitu zaštitu štice objekta:

- stalan nadzor štice objekta s jednog mjesta (središnji dojavni sustav);
- otkrivanje i evidentiranje nedopuštenog stanja (neovlašteni ili nasilan ulazak, odnosno pokušaj ulaska u štice objekt ili dio štice objekta, pokušaj onesposobljavanja sustava tehničke zaštite);
- provedba plana pristupanja u izvanrednim slučajevima;
- nadzor nad radom i budnošću osoblja zaduženog za sigurnost objekata i provedbu propisanoga radnog režima na objektu.

Za svaki sustav tehničke zaštite na objektu potrebno je sljedeće:

- prosudba ugroženosti štice objekta
- izvedba sigurnosnog elaborata
- definiranje projektnog zadatka
- projektiranje sustava tehničke zaštite
- stručni nadzor nad izvedbenim radovima
- obavljanje tehničkog pregleda sustava tehničke zaštite
- održavanje i servisiranje sustava tehničke zaštite.

Vrlo bitnu ulogu u izradi plana protiv nepoželjnih eksplozija u određenoj ustrojstvenoj jedinici poštanskog sustava predstavlja osoba u funkciji koordinatora koji treba preuzeti vodstvo kada se u procesu identifikacije naiđe na sumnjive pošiljke.

Zaštitarska djelatnost

Vrlo važnu ulogu u sigurnosti poštanskih objekata, ljudi, opreme i pošiljka predstavlja zaštitarska djelatnost čija se služba može uspostaviti

unutar određene korporacije ili se mogu koristiti usluge ovlaštenih zaštitarskih tvrtki izvan poduzeća što je u današnje vrijeme i najčešći slučaj.

Zaštitarsku djelatnost čine poslovi zaštite imovine i objekata, a zaštita se provodi tjelesnom i tehničkom zaštitom sukladno uvjetima i potrebama. *Tjelesnu zaštitu* čini šticeenje i osiguravanje objekata i imovine izvana uz pomoć zaštitara u skladu s procjenom ugroženosti i planom osiguranja objekata. Radnici zaštitarske službe moraju ispunjavati uvjete sukladno Zakonu o zaštiti osoba i imovine.

U obavljanju poslova tjelesne zaštite zaštitar je ovlašten:

- utvrditi identitet osobe koja ulazi u šticeeni objekti ili izlazi iz šticeenog objekta ili prostora
- zapovjediti osobi koja remeti propisani red i mir udaljenje iz prostorije
- zabraniti pristup neovlaštenim osobama
- zadržati osobu koju je zatekao u obavljanju kaznenog djela do dolaska policije
- pregledati vozilo na ulazu u čuvani prostor i izlazu iz njega.

Tehnička zaštita obuhvaća široku raznolikost pokrivanja tehničkog šticeenja (protuprovalno, protueksplozivno, protuprepadno i vatrodojavno) i provodi se građevinskim izvedbama objekta, instaliranjem elektroničkih sustava zaštite (videonadzor i alarmi).

POŠILJKE U PRIJEVOZU

Uspješnost poštanskog prometa kao uslužne djelatnosti ovisi o zadovoljstvu klijenata poštanskih usluga u sve jačoj tržišnoj konkurenciji. Primjerice u Hrvatskoj, više od dvadeset poštanskih operatera registrirano je kod Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije, veliki broj njih su agenti ili podružnice velikih multinacionalnih poštanskih operatera poput DHL-a, UPS-a, TNT-a i drugih. Uz brzinu prijenosa, sigurnost i zaštita poštanskih pošiljaka je zasigurno najvažniji čimbenik u izboru poštanskog operatera prigodom uporabe neke od poštanskih usluga.

Unatoč suvremenim načinima komunikacije, poput interneta, telefona, e-pošte i sl., poštanski kanal jedino je sredstvo komunikacije za većinu svjetskog stanovništva. Pošiljke se raznose različitim prijevoznim sredstvima ovisno o udaljenostima te razvijenosti prometne infrastrukture na određenom geografskom području. U Hrvatskoj se pošiljke prevoze različitim prijevoznim sredstvima te iz toga razloga posebnu pozornost treba obratiti na sigurnost i zaštitu s obzirom na njihov specifičan način prijenosa.

Poštanski operateri nemaju vlastitu prometnu infrastrukturu za prijevoz pošiljaka, nego se koriste prometnicama i sredstvima drugih prometnih grana. Stoga infrastruktura cestovnog, željezničkog, pomorskog i zračnog prometa značajno utječe na funkcioniranje i kvalitetu poštanskog prometa RH. Ona je svakodnevno eksploatirana od poštanskih operatera, odnosno njihovih specijaliziranih vozila, ili vozila i dijelova prometnih sredstava ugovornih prijevoznika za prijevoz pošiljaka bez kojih je nezamislivo funkcioniranje modernog poštanskog prometa.

Glede tehnologije prometa, transportni uređaji su normizirani uređaji (poštanske vreće, palete i kontejneri), dio prijevoznog sredstva ili čitavo prijevozno sredstvo čija je svrha unaprijediti transportni proces te povećati zaštitu pošiljaka od mogućeg oštećenja, posebice pripremno-završne, odnosno prekrajne manipulacije pošiljaka. Zbog zaštite sadržaja, drugih pošiljaka i radnika koji rukuju pošiljkama pošiljatelj je obvezan sukladno sadržaju i pakirati pošiljku. Pravilnikom o općim uvjetima za obavljanje poštanskih usluga definiran je način pakiranja pošiljaka koje se prenose putem hrvatskog nacionalnog poštanskog operatera, odnosno mrežom članica Svjetske poštanske unije. Također i drugi poštanski operateri u RH propisuju načine pakiranja pošiljaka koji su uglavnom identični onom javnog poštanskog operatera.

Osnovne prednosti transportnih uređaja:

- pojednostavljenje procesa
- opće smanjenje troškova
- povećanje sigurnosti supstrata
- povećanje sigurnosti operativnog osoblja.

Glavni nedostatak, posebice kod primjene paleta i kontejnera su veće mogućnosti ozljeda na radu. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, u 2008. godini, u djelatnosti pošte i telekomunikacija, bilo je čak 709 individualnih prijava ozljeda na radu.

Organizacija prijevoza pošiljaka kao element sigurnosti

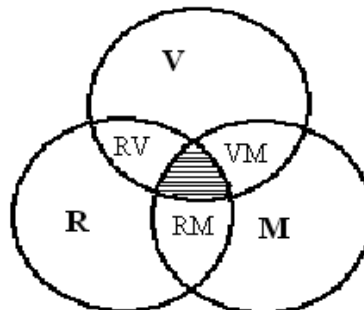
Područje sustava poštanskog prometa je vrlo disperzirano i dopire uglavnom do svakog mjesta na planetu Zemlji povezanog nekim oblikom prometne mreže. Primjerice, u HP-Hrvatskoj pošti d.d. više od 1.145 poštanskih ureda i desetak poštanskih središta, rasprostranjenih diljem zemlje, uključujući i pedesetak naseljenih otoka, su svakodnevno radnim danom, minimalno jedanput, povezani s cestovnim vozilima za prijevoz pošiljaka, pri čemu se na određenim relacijama koriste i prijevoznim sredstvima ugovornih prijevoznika u različitim prometnim granama.

Točnost, redovitost te prije svega sigurnost u prijevozu pošiljaka ovisi o dobro isplaniranom voznom redu. Organizacija prijevoza poštanskih pošiljaka određuje se redom prijevoza poštanskih pošiljaka kojeg donosi poštanski operater. Njime se utvrđuju linije prijevoza međunarodnih i unutarnjih poštanskih vreća, vrijeme polaska i dolaska prijevoznih sredstava, broj i kapaciteti prijevoznih sredstava, kao i drugi elementi koji utječu na organizaciju prijevoza u ovisnosti o razini prijevoza poštanskih pošiljaka.

Cestovni prijevoz

Sigurnost i zaštita poštanskih pošiljaka u cestovnom prijevozu je interdisciplinarna primijenjena znanstvena disciplina koja proučava međusobno prilagođavanje čovjeka i prometa kao sigurnosnog procesa za povećanje zaštite i sigurnosti svih sudionika prometa. Temeljno je polazište da se u prometnom procesu događa niz akcidentnih situacija u kojima čovjek nesvjesno ili nenamjerno sudjeluje jer nije mogao pravodobno uočiti, osjetiti ili predvidjeti opasnosti koje vrlo često izazivaju posljedice kao što su smrt i ozljeda. Pravilima i propisima regulira se

zaštita i sigurnost, a sadrži zahtjeve kojima mora udovoljavati prometna sredstva tijekom prijevoza pošiljaka. Ti zahtjevi ogledaju se u opremljenosti signalnim uređajima, uređajima za kočenje te okomitom i tlocrtnom signalizacijom na prometnim površinama.

Slika 1. Vennov dijagram – djelovanje podsustava na sigurnost prometa

Figure 1. Venn diagram – effects of substructure on traffic safety

Međusobnoj ovisnosti podsustava čovjek (m) – vozilo (v) – cesta (r), kao glavne čimbenike sigurnosti u cestovnom prometu, poštanski operateri pridodaju velik značaj. Za sigurnost prometa posebno je značajan prostor u kojem se preklapaju svi ti podsustavi. Oni su izravno povezani sa sigurnosti i zaštitom pošiljaka koje se prevoze različitim motornim vozilima ovisno o vrsti pošiljaka (komadne ili okrupnjene pošiljke) na različitim vrstama prometnica u čijem prijenosu sudjeluje stotine vozača.

Najčešći uzrok nesigurnog prijevoza pošiljaka u cestovnom prometu je nepropisno slaganje pošiljaka u vozilo. Da bi se smanjilo nepropisno slaganje pošiljaka u vozilo, treba voditi računa o opterećenju prometnog sredstva. Problemi najčešće nastaju pri prijevozu teških pošiljaka koje zauzimaju samo dio teretnog prostora ne vodeći računa o tome da se pri ukrcaju pošiljaka ne prave pogreške te pošiljke ne smjeste tako da bitno remete težište prijevoznog sredstva.

Vozač ne smije započeti s prijevozom pošiljaka dok nije provjerio jesu li pošiljke u vozilu osigurane od pomicanja. Stabilnost vozila i pošiljaka pri kretanju osigurava pravilno slaganje

pošiljaka u vozilo. Neka od načela slaganja pošiljaka u vozilo su ova:

- pošiljke se prema težini slažu bliže prednjem dijelu vozila
- treba izbjegavati oslanjanje teških pošiljaka na stranice vozila
- laganije se pošiljke slažu iznad težih pošiljaka
- pošiljke u pravilu treba slagati do visine stranice vozila.

Specifične mjere zaštite tijekom prijevoza

Smanjenje rizika i povećanje zaštite osoba koje obavljaju poslove s gotovim novcem i vrijednostima, odnosno minimalni sigurnosni uvjeti zaštite osoba, novca i vrijednosti za pravne i fizičke osobe koje posluju gotovim novcem i vrijednostima u Republici Hrvatskoj definirane su Zakonom o minimalnim mjerama zaštite s gotovim novcem i vrijednostima. Tako je u poglavlju IV. spomenutog Zakona definiran prijevoz gotovog novca i vrijednosti. Između ostalog navodi se ovo:

- Prijevoz gotova novca i vrijednosti novčarske institucije dužne su obavljati oklopljenim vozilom trgovačkog društva, obrtnika ili unutarnje čuvarske službe na način i pod uvjetima uređenim posebnim propisom, a visinu minimalnog iznosa gotova novca i vrijednosti koji se obvezno prevozi oklopljenim vozilom propisuje ministar unutarnjih poslova posebnim aktom;
- Iznimno, prijevoz manjih iznosa gotova novca i vrijednosti može se obavljati i vozilima unutarnje čuvarske službe u kojima su ugrađeni sigurnosna blagajna-ormar i telekomunikacijski mobilni uređaj (GPS - sustav za satelitsko praćenje);
- Prijenos gotova novca i vrijednosti novčarske institucije dužne su obavljati u spremniku za prijenos gotova novca i vrijednosti i osigurati pratnju ili zaštitu s najmanje jednim ovlaštenim zaštitarom trgovačkog društva ili obrtnika koji obavljaju poslove privatne zaštite ili unutarnje čuvarske službe;

- Iznimno, za zaštitu u prijenosu manjih iznosa gotova novca i vrijednosti, kojeg obavlja poštar ili teklić, obvezna je primjena sustava za dojavu prepada ili elektrokemijskog uređaja alarma. Visinu iznosa gotova novca i vrijednosti koja se može tako prenositi, na zahtjev novčarske institucije, određuje ministar unutarnjih poslova rješenjem.

Zakonom o privatnoj zaštiti, Pravilnikom o uvjetima i načinu provedbe tehničke zaštite te Pravilnikom o uvjetima i načinu izdavanja posebnog odobrenja za obavljanje poslova osiguranja i pratnje novca, vrijednosnih papira i dragocjenosti uređuje se način obavljanja djelatnosti zaštite osoba i imovine te se propisuju uvjeti za njezino obavljanje, uvjeti i način rada osoba koje obavljaju poslove privatne zaštite te nadzor njihovog rada. Između ostalog, zakonom i podzakonskim aktima definirana je tjelesna i tehnička zaštita te unutarnja čuvarska služba, a koja se izravno odnosi na osiguranje i pratnju novca, vrijednosnih papira i dragocjenosti.

Željeznički prijevoz

Sigurnost prijevoza pošiljaka uvelike ovisi o stanju tehničkih sredstava i njihovim funkcionalnim mogućnostima, intenzitetu prometa te sposobnosti i motiviranosti radnika koji neposredno sudjeluju u prijevozu pošiljaka željeznicom. U skladu s time, najvažniji čimbenici sigurnosti prijevoza pošiljaka jesu optimalno planiranje voznog reda, stvaranje materijalnih uvjeta za njegovo ispunjavanje te uredan promet vlakova.

Temeljni čimbenici sigurnosti željezničkog prometa na fizičkoj razini jesu:

- željeznička pruga s postrojenjima
- željeznički terminali
- lokomotiva i vagoni
- signalno-sigurnosni uređaji
- radnici kao neposredni sudionici
- organizacijske jedinice
- pošiljke
- okružje
- drugi čimbenici.

U skladu sa Zakonom o sigurnosti u željezničkom prometu željeznički prijevoznik mora ispunjavati uvjete sigurnosti zbog sigurnog tijeka prometa na pojedinoj željezničkoj pruzi ili željezničkoj mreži. Zakon o ugovorima o prijevozu u željezničkom prijevozu zasigurno je pridonio da se veliki broj pošiljatelja, ali i poštanskih operatera odlučuju upravo za željeznicu u prijevozu pošiljaka kao jednog od najsigurnijih i ekološki najprihvatljivijih prometnih sustava. Dobar primjer prijevoza pošiljaka željeznicom je Švicarska pošta koja u svojem vlasništvu ima 500 vagona. Za usporedbu hrvatski nacionalni operater ih ima tek nekoliko.

Sigurnosne mjere koje pošiljatelj mora zadovoljiti prigodom prijevoza pošiljaka željezničkim vagonima su da:

- dužina, širina i težina pošiljke odgovara tvrdnjama i crtežima priloženima uz zahtjev za prijevoz
- pošiljku za prijevoz preda pravodobno kako bi do odredišnog kolodvora mogla biti prevezena u roku propisanom u prijevoznim uvjetima
- su mjesta na pošiljci koja prekoračuju teretni profil označena na način da se njihova boja razlikuje od osnovne boje pošiljke (najčešće crvena boja ili crveno-bijele pruge)
- prihvati da službenik prije preuzimanja pošiljke na prijevoz u njegovoj nazočnosti obavi kontrolu pošiljke i usporedi ju s prijevoznim uvjetima što ih je propisao prijevoznik.

Pri utovaru pošiljaka u vagon treba poduzeti mjere da one budu osigurane od uzdužnog i poprečnog pomicanja jer bi to moglo ugroziti sigurnost željezničkog prometa. Također, potrebno je voditi računa da pošiljke budu podjednako raspoređene u vagonu. Za osiguranje pošiljke tijekom prijevoza treba se koristiti visokim stranicama i dopunskim vagonskim napravama za pričvršćivanje pošiljaka u vagonu. Pošiljke se u vagon utovaraju prema mjestima manipulacije, vrsti pošiljke i načinu manipulacije.

Zračni prijevoz

Iako se do nedavno u Republici Hrvatskoj unutarnji poštanski promet obavljao i zračnim putem, to sada nije slučaj prije svega zbog specifičnog geografskog položaja države, ali i zbog ekonomske neopravdanosti. U međunarodnom prometu prijevoz pošiljaka zrakoplovom ima uglavnom stalni porast kako u dolasku, tako i odlasku. Dugoročne prognoze, ako se zanemari postojeća svjetska kriza, govore o prosječnom godišnjem porastu pošiljaka u zračnom prijevozu od čak šest posto. Tako su primjerice hrvatski zračni prijevoznici u 2007. godini ukupno prevezli 782 tone pošiljaka. O važnosti ove prometne grane, koja će u 2011. godini obilježiti 100 godina prijenosa pošiljaka zrakoplovom, potvrđuje i podatak da je američki poštanski gigant FedEx u 2007. godini imao u svojem vlasništvu čak 672 zrakoplova.

Zaštita zračnih luka je od iznimne važnosti jer su na njima locirani prostori za zadržavanje zrakoplova, ali i za smještaj većine aerodromske opreme i pošiljaka. To uključuje kretanje, uzlijetanje, slijetanje i boravak zrakoplova te pretovar pošiljaka s kopnenih prijevoznih sredstava na zrakoplov i obrnuto. Opća načela sigurnosti u prijevozu pošiljaka te moto poslovanja velikog broja svjetskih zračnih prijevoznika i zračnih luka jest pružiti korisniku usluga maksimalni SERVICE koji se temelji na načelima: S (Safety – sigurnost), E (Efficiency – efikasnost), R (Regularity – točnost), V (Velocity – brzina), I (Interval – učestalost), C (Conscientiousness – savjesnost) i E (Economy – ekonomičnost).

Svaki poštanski operater trebao bi ugovorno jamčiti provedbu mjera sigurnosti u zračnim lukama kojima bi se osiguravalo da hitni paketi i poštanske pošiljke namijenjeni prijevozu zrakoplovima budu podvrgnuti sigurnosnim kontrolama. Ugovorno bi se trebale objaviti i mjere kojima bi se jamčilo da poštanski operateri ne prihvaćaju pošiljke za prijevoz na putničkim letovima, osim ako su sigurnost takvih pošiljaka procijenili regularni posrednici ili su takve pošiljke podvrgnute sigurnosnim kontrolama koje se zahtijevaju.

Prilikom prijama pošiljaka u zračnim lukama obvezatno je provesti ove zaštitne mjere:

- ručnu kontrolu i prihvatljivost pošiljaka za prijevoz
- rendgensku kontrolu sadržaja pošiljke
- sustav za otkrivanje eksploziva u pošiljkama
- vaganje pošiljaka
- carinjenje pošiljaka.

Najvažnija pretpostavka nastanka sigurnosti u projektiranju, odnosno oblikovanju robnog terminala je onemogućavanje prolaska neovlaštenih osoba sa zemaljske strane na zračnu stranu, što zahtijeva da prilazi prema operativnim prostorima budu strogo nadzirani. U tome kontekstu posebice treba voditi računa o potrebnom prostoru i smještaju pošiljaka. U svezi s eksplozivnim napravama u zračnim lukama trebalo bi planirati poseban prostor za odlaganje sumnjivih pošiljaka koje moraju biti dovoljno udaljene od objekata i javnih površina.

Pomorski prijevoz

Pomorski zakonik kojim se regulira odgovornost prijevoznika za štete na stvarima i za kašnjenje (oštećenje, manjak, gubitak ili šteta) u prijenosu pošiljke svakako je u Hrvatskoj pridonio da se poštanski operateri, ali i vlasnici pošiljaka, odlučuju sve više i za prijevoz pošiljaka pomorskim putem. Prijevoz poštanskih pošiljaka pomorskim putem se u Republici Hrvatskoj obavlja uglavnom na način da se pošiljke transportiraju vlastitim ili unajmljenim cestovnim dostavnim vozilima poštanskih operatera koja se ukrcavaju na brodove ili na način da se pošiljke šalju putem poštanskih vreća u kojima se nalaze pošiljke. U međunarodnom pomorskom prijevozu upotrebljavaju se kontejneri i palete kao okrupnjene jedinice za prijevoz pošiljaka. Bez obzira na trenutačno stanje, prijevoz pošiljaka brodom je u prošlosti imao ključnu ulogu u razvoju poštanskog prometa, vrlo važne prometne grane bez koje je nezamisliva komunikacija i današnje moderno društvo. Dobri primjeri toga kod nas su pomorske poštanske linije Split – Vis koja je uvedena 1832. i Split – Trogir iz 1834. godine. Godine 1837. prijenos poštanskih pošiljaka bro-

dovima s pristajanjem u Malom Lošinj, Zadru, Šibeniku, Splitu, Hvaru, Korčuli, Dubrovniku i Kotoru povjeren je austrijskom Lloydu. Tijekom 1891. godine pošiljke su se prevozile na relaciji Rijeka – Malta – Tunis, a 1914. godine na liniji Rijeka – New York.

*Slika 2. Poštansko vozilo na trajektu
Figure 2. Postal vehicle on a ferry boat*

O načinu slaganja pošiljaka ne ovisi samo njihova zaštita, već i sigurnost broskog prostora, odnosno broda. Zapovjednik broda mora paziti na vrstu pošiljke i slagati je na brod tako da ne pretrpi nikakvo oštećenje. Zapovjednik broda određuje mjesto gdje će se pošiljka smjestiti na brod, pa je pri tome obavezan pošiljku zaštititi od redovitih utjecaja, brodske i morske vlage. Da bi se te sigurnosno-zaštitne mjere postigle, brodar je dužan dati potrebna sredstva (pregrade) kojim se zaštićuju pošiljke. Najčešći uzroci šteta tijekom prijevoza pošiljaka su pogrešno slaganje pošiljaka na brod i nepravilno iskrcavanje pošiljaka s broda.

UPU-ova BRIGA OKO SIGURNOSTI

Posebno tijelo Ujedinjenih naroda (UN) i krovna organizacija za 191 poštansku upravu iz cijeloga svijeta te važno središte iz kojeg se upravlja procesima suvremene poštanske globalizacije, Svjetska poštanska unija (UPU – Universal Postal Union) sa sjedištem u Bernu glavnom gradu Švicarske, uočila je važnost sigurnosti i zaštite za više od pet milijuna poštanskih radnika, stotine tisuća objekata i oko milijun vozila te milijardi poštanskih pošiljaka koje se svakodnevno dostavljaju putem jedne mreže. Iz toga razloga UPU je u sklopu Vijeća za poštanska pitanja (POC – Postal Operation Council) osnovao Gruppu za poštansku sigurnost (PSG – Postal Security Group).

Grupa svojim programima sigurnosti povećava konkurentnost na svjetskom poštanskom tržištu primjenom učinkovitih sigurnosnih mjera povezujući se s važnijim međunarodnim institucijama, poput INTERPOL-a, Svjetske carinske organizacije (WCO – World Customs Organization), Svjetske zdravstvene organizacije (WHO – World Health Organization), Međunarodne organizacije UN-a za kontrolu raspačavanja droga (UNIDCP – UN International Drug Control Programme) i dr., i zemljama članicama UPU-a. PSG prikuplja i obrađuje sve bitne podatke koji pomažu u istragama o kriminalnim radnjama na području poštanskog prometa. Također, u sklopu ove Grupe za poštansku sigurnost djeluje i Europska mreža poštanske sigurnosti (EPSN – European Postal Security Network).

Sukladno Konvenciji UPU-a, a koja se odnosi na poštansku sigurnost, poštanske uprave trebale bi nastojati:

- podići razinu kvalitete u cijelosti
- povećati svijest radnika o važnosti sigurnosti
- uspostaviti ili restrukturirati odjele sigurnosti
- pravovremeno razmjenjivati operativne, sigurnosne i istražne informacije
- predložiti zakonodavcu, kad god je to potrebno, posebno zakone, pravila i mjere u svrhu unapređivanja kvalitete i sigurnosti cjelokupne svjetske poštanske usluge.

ZAKLJUČAK

Radnici zaposleni u poštanskoj industriji, koji izravno sudjeluju u poštanskom procesu (prijam, prijenos i uručenje pošiljaka), izloženi su svakodnevno ozljedama na radu. Tako je primjerice registrirano više od 530 ozljeda na radu kod hrvatskog nacionalnog poštanskog operatera u 2009. godini (58 ozljeda na radu zbog prepada i pljački), što dovoljno govori o važnosti ove problematike te poduzimanju odgovarajućih mjera u cilju smanjenja ozljeda. Također, veliki broj izgubljenih i oštećenih pošiljaka u složenom poštanskom procesu stvaraju nepotrebne, a ponekad i vrlo velike troškove te gubitak povjerenja korisnika u poštanske operatere.

Uvođenje i ekonomska opravdanost učinkovitih uređaja za sigurnost i zaštitu poštanskih objekata, radnika i klijenata, angažiranje zaštitarske službe te transportnih sredstava (poštanske vreće, palete i kontejneri) zbog unapređenja transportnog procesa, ali i zaštitno-sigurnosnih čimbenika u manipulaciji pošiljkama strateška je odluka svakog menadžmenta. Iz toga razloga, poštanski operateri moraju ulagati velika novčana sredstva u sigurnost i zaštitu, no rezultati koji iz toga proizlaze svakako su ključni čimbenici uspjeha.

Područje poštanskih usluga uvelike je važno za gospodarstvo zbog broja zaposlenih i prihoda koje ostvaruje te utjecaja na tržište komunikacija, oglašavanja i transporta. Razvojem poštanskih usluga postiže se sinergijski učinak u svim segmentima razvoja infrastrukture i usluga u Republici Hrvatskoj. Primjerice, prihodi javnog poštanskog operatera u Republici Hrvatskoj iznose nešto manje od 0,5 posto ukupnog BDP-a Republike Hrvatske.

Značajan čimbenik sigurnosti i zaštite predstavlja Svjetska poštanska unija, odnosno krovna poštanska organizacija za 191 nacionalnog poštanskog operatera u kojima je zaposleno više od pet milijuna radnika u 600 tisuća poštanskih ureda diljem svijeta. UPU u koordinaciji s drugim važnim međunarodnim organizacijama pomaže poštanskim upravama te daje smjernice u provođenju zaštitno-sigurnosne politike u poštanskom prometu.

Jedno od ključnih pitanja milijardi korisnika poštanskih usluga prilikom odabira komunikacijskog kanala i poštanskog operatera, uz brzinu prijenosa, predstavlja sigurnost i zaštita njihovih pošiljaka u cjelokupnom tehnološkom procesu od prijema, prijevoza do uručenja. Iz toga razloga ovaj rad može biti osnova za poduzimanje potrebnih radnji zbog prihvatanja i provedbe proaktivne sigurnosne strategije na svim razinama poštanskog poslovanja.

LITERATURA

- Cerovac, V.: *Tehnika i sigurnost prometa*, Fakultet prometnih znanosti, Zagreb, 1997.
- Dečković-Vukres, V., Hemen, M.: Ozljede na radu i profesionalne bolesti u Hrvatskoj 2008. godini, *Sigurnost*, 51, 2009., 3, 389-394.
- Hrvatska enciklopedija (Tr-Ž)*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2009.
- Kardum, Z.: *Upravljanje rizikom u prijevozu vrijednosne pošiljke*, Topical, Zagreb, 2004.
- Nižić, N.: *Pregled povijesti pošte, brzjava i telefona u Hrvatskoj*, T-HT d.d., Zagreb, 2007.
- Perić, T., Ivaković, Č.: *Zaštita u prometu*, Fakultet prometnih znanosti, Zagreb, 2001.
- Pomorski zakonik*, N.N., br. 181/04.
- Pravilnik o općim uvjetima za obavljanje poštanskih usluga*, N.N., br. 37/09.
- Pravilnik o uvjetima i načinu provedbe tehničke zaštite*, N.N., br. 198/03.
- Pravilnik o uvjetima i načinu izdavanja posebnog odobrenja za obavljanje poslova osiguranja i pratnje novca, vrijednosnih papira i dragocjenosti*, N.N., br. 87/04., 14/07. i 64/07.
- Zakon o zračnom prometu*, N.N., br. 69/09.
- Zakon o poštanskim uslugama*, N.N., br. 88/09.
- Zakon o prijevozu u cestovnom prijevozu*, N.N., br. 26/03.
- Zakon o ugovorima o prijevozu u željezničkom prijevozu*, N.N., br. 87/96.
- Zakon o minimalnim mjerama zaštite s gotovim novcem i vrijednostima*, N.N., br. 173/03. i 150/05.
- Zakon o zaštiti osoba i imovine*, N.N., br. 83/96. i 96/01.
- Zakon o privatnoj zaštiti*, N.N., br. 68/03.
- Zakon o sigurnosti u željezničkom prometu*, N.N., br. 40/07.

SAFETY AND PROTECTION FACTORS IN POSTAL TRAFFIC

SUMMARY: Safety and protection of postal items, facilities, equipment and employees directly involved in the complex process of postal delivery (reception, transport and delivery) constitute a key factor in the competitiveness of postal, courier and other companies with business in delivery. In the times of many different substitutes used in the delivery of goods and messages, safety and protection are of paramount importance when selecting the operator for billions of senders each day. Thus postal service and other postal service companies need to invest large amounts of resources in their operation for ever-better results.

The paper examines the issue of safety and protection in postal service aiming to define the current situation and propose the most suitable solutions for their improvement. Identified are the safety and protection problems plaguing the transport of postal deliveries in all types of traffic (road, rail, sea and air). The subject matter has only slightly been discussed in domestic professional literature and requires a more thorough investigation.

An important role is to be played by the Universal Postal Union (UPU), a special agency of the UN and a cover organisation for 191 postal administrations all over the world. As part of the POC (Post Office Council) it has formed a Postal Safety Group (PSG) which through its programs increases competitiveness on the world postal market through application of effective safety measures by cooperation with important international institutions such as the INTERPOL, World Health Organisation (WHO), UN International Drug and Crime Prevention Office (UNIDCP) and others.

Key words: *safety, protection, deliveries, employees, World Postal Union, traffic infrastructure*

*Professional paper
Received: 2010-03-06
Accepted: 2010-04-22*